

Опит за културематичен анализ на френски паремии в пресата (II)

Румяна Петрова, Мерял Сабриева

An Attempt at a Culturematic Analysis of French Proverbs in the Press (II). By Roumyana Petrova and Meryal Sabrieva: This paper, which is the second of a series, presents a linguocultural study of the proverbs that appeared in the press in France and French-speaking Canada from August 2012 until October 2013. Through examining their culturemes the authors arrive at an idea of the specific set of cultural values that have become prominent among the French-speaking people in France and Canada during this particular period of time.

Key words: French Proverb, Cultureme, Linguistic Culturology, Culturematic Analysis.

ВЪВЕДЕНИЕ

Интересът към паремийния жанр и неговото културно значение не са изгубили своята актуалност от древността до наши дни. Със силно изразените си аксиологически характеристики пословиците и поговорките продължават да привличат вниманието на много поколения хора, след като са се доказали и утвърдили, преминавайки през най-големите изпитания – тези на времето и пространството. Важно свойство на паремииите е, че те пътуват от поколение в поколение и мигрират от култура в култура. “В съвременната бурна информационна епоха тези процеси не само разширяват неимоверно много обхвата си, но протичат с такава мощ и бързина, че езиковедите невинаги успяват да регистрират всички появили се в даден език нови преводни заемки и новоизковани домашни текстове. Ето защо паремийните речници и сборници по правило отразяват едно минало състояние на нещата. **Така паремииите в една лингвокултура стават своего рода мост между нейното най-далечно и по-близко минало, между настоящето и бъдещето.**” [1] Следователно, изучавайки паремииите синхронно, в даден срез от времето, можем да се докоснем не само до съвременното светоусещане на един народ, но и до неговите традиционни ценности.

ИЗЛОЖЕНИЕ

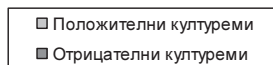
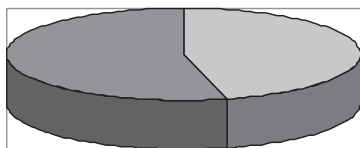
В първата част на настоящото изследване [2] бе представен корпусът от 52 паремии, появили се във френскоезичната преса (от издания като *Ouest France* и *La Presse Canadienne* – единствените печатни медии, в които се публикуват пословици) в периода от август 2012 до октомври 2013 година (вж. [2], *Приложение*) и бе изложен изследователският инструментариум. В настоящата втора част следва да бъде извършен културематичен анализ (за спецификата на този тип анализ вж. [3, 4]) на паремииите и изследвана системата от ценности, съдържащи се в тях.

Лингвокултурният подход е насочен към културните значения на паремийния текст. Тъй като културната семантика разкрива културата на народа чрез езика, то нейното описание не би могло да се осъществи изолирано от езиковата семантика. [5] Лингвокултурният подход, който се прилага в работата, има за основа приложението на културемата като единица за лингвокултурно изследване. [6]

От гледна точка на лингвокултурологията най-основното свойство на една паремия е да е носител на културема, т.е. да дава оценка на някакво качество или поведение и да отправя послание, свързано с тях. [7] Културната значимост на дадена езикова единица или на дадена ментална или аксиологическа същност (концепт, лингвоепистема, културема) намира много точен израз в тяхната семантична плътност. Под семантична плътност разбираме не само честотността на употребата или появата на тази единица, в т.ч. ежедневната ѝ употреба и включването ѝ в паремииографски и лексикографски източници и художествени творби, но и, особено що се отнася до концептите и културемите, степента на

нейната разработеност – например проявите на вариативност, синонимия, деривация и под. [8]

От изведените култури в състава на корпуса от паремии става ясно, че 46% от всички пословици и поговорки съдържат положителни култури, а съответно 54% – отрицателни, с други думи в общ план отрицателните оценки преобладават, макар и малко.

Поради нееднородния характер на събраните паремии откъм съдържание и оттам невъзможността всички изведени култури да се обединят около една тема или да оформят няколко семантични гнезда, за по-нататъшното им изследване те бяха обединени според типа култури, които носят.

Фигура 1. Процентно разпределение на положителните и отрицателни култури в корпуса

Резултатите показват, че всичките 26 положителни култури са представени с по една паремия, докато при отрицателните култури се наблюдава известно групиране

на паремии около една култура. Така например 1 от отрицателните култури е представена в 3 паремии, 3 култури – в по 2 паремии, 2 култури – в 1 паремия, а останалите 19 отрицателни култури – с по 1 паремия. От това следва, че би могла да се определи семантичната плътност само на някои от отрицателните култури (Вж. Таблица 1 и Таблица 2).

Таблица 1. Разпределение по брой и семантични групи

Културемни групи	3	2	1
Положителни култури	0	0	26
Отрицателни култури	2	3	19

Таблица 2. Разпределение по брой и семантична плътност

Брой Култури	Паремия	Положителни култури
26	1; 4; 8. 9. 7. 10. 12. 14. 16. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 29.	„Искреността (+)“; „Мярата (+)“; „По-лесният успех (+)“; „Лечението на лош навик с добър (+)“; срв. „клин - клин избива“; „Доброто сечиво (+)“; „Политикът, който се ръководи от разума (+)“; „Спазване последователността в делата (+)“; „Високото качество на скъпите неща (+)“; „Прошката (+)“; „Това, че всеки ден представлява ново начало (+)“; „Съобразяването на средствата с целта (+)“; „Това, че спомените се променят спрямо чувствата (+)“; „Това, че владетелят трябва да е един (+)“; „Това, че всеки сам кове съдбата си (+)“; „Това, че патилият знае най-добре (+)“; „Добрият живот, който разкроява човека (+)“; „Възмездие (+)“; „Безпристрастното пледиране (+)“;

	32.	„Това, че всеки иска да е възможно най-високо поставен (+)“;
	33.	„Различията между хората (+)“;
	37.	„Копирането на доброто (+)“;
	39.	„Истинското приятелство, което устоява на всички превратности на съдбата (+)“;
	40.	„Ситостта, имането, материалната задоволеност (+)“;
	45.	„Изслушването на професионални мнения от политиките и държавниците при управлението на държавата (+)“;
	48.	„Предвидливостта (+)“;
	51.	„Силата на общественото мнение (+)“;
3	11.	„Невъзможността лицемерно добродетелната жена да скрие истината от другите (-)“;
	13.	„Лицемерните приятели (-)“;
	17.	„Лицемерието (-)“;
3	31.	„Това, че нищо не се дава даром (-)“;
	31.	„Това, че за всичко подарено се очаква нещо в замяна (-)“;
	38.	„Това, че нищо даром не се дава (-)“;
2	2.	„Съмнителната стойност на успеха (-)“;
	8.	„Твърде високата цена на победата (-)“;
2	41.	„Увличането в игра на карти (-)“;
	41.	„Поддаването на хазартни страсти (-)“;
2	6.	„Поддаването на лошо настроение (-)“;
	19.	„Силата на отрицателното психическо въздействие (-)“;
19	3.	„Недискретният човек (-)“;
	5.	„Големите нещастия, които ни карат да забравяме за помалките (-)“;
	15.	„Сравняването на несравними неща (-)“;
	18.	„Твърде високата цена, която нископоставените трябва да платят, за да се харесат на високопоставените (-)“;
	28.	„Това, че винаги има и по-тежка работа от тази, която човек върши (-)“;
	30.	„Придобитото лесно и без труд (-)“;
	34.	„Това, че дрехата не определя човека (-)“;
	34.	„Човекът, чиято стойност се определя единствено от дрехата, външността (-)“;
	35.	„Пиянството (-)“;
	36.	„Лакомията и алчността (-)“;
	42.	„Страхът на войниците от генерала (-)“;
	43.	„Празните, низши хора (-)“;
	44.	„Тълпата (-)“;
	46.	„Мързел поради недоволство от дадена работа (-)“;
	47.	„Силата на рутината (-)“;
	49.	„Яростта на кроткия човек (-)“;
	50.	„Лошите нрави (-)“;
	51.	„Силата на общественото мнение (-)“;
	52.	„Личният опит (-)“.

Както се вижда от Таблица 2, на първо място по семантична пълнотост е културемата „лицемерието (-)“ с разновидности „лицемерните приятели (-)“ и „невъзможността лицемерно добродетелната жена да скрие истината от другите (-)“. Тя е представена в 3 пословици: *Les présents apaisent les dieux et persuadent les tyrans* (Сегашните успокояват боговете и убеждават тираните), *La haine des faibles n'est pas si dangereuse que leur amitié* (Омразата на слабите не е толкова опасна, колкото тяхното приятелство) и *Le voile des prudes n'est si épais que parce qu'il y a beaucoup à cacher* (Покривалото на лицемерно добродетелната жена е толкова дебело, защото има много да скрие).

За сравнение, в българското културно съзнание сродни културеми в българската паремийна система са например „хитруването, лицемерието, преструвката и измамата (-)“ (срв. *Ако ще се давиш, не се мъчи в плитка вода;*

Кокошка пъшка, петел се тръшка; Която мома не ще да меси, тя възден сее; Какво ми ѝ стреснато сърцето, като седна и искам да легна; Качился на камила, че ся крие зад тръна, Кани са като вдовица на плач; Дай ми малко хлебец да изям сиренцето дете ще ми дадеш; Зъб го боли, с крак куца; С тая болест за девет магарета дърва набираш; [9] „лицемерната набожност (-)“ (срв. *Сутрин набожен, вечер разложен; На хорото ходила, пък на черква ще иде; Очи на икони, ум на кокони (сърце при кокони); Калугерка светотелица: в църква отишла, дете си родила; [10]*) и „лицемерното пазене на честта и девствеността (-)“ (срв. *Поподай са и пà не са давай; Душа дава, ду... не дава и др. [11]*).

В тълковния речник за думата *лицемерие* срещаме следното обяснение – поведение, при което злонамереност и неискреност се прикриват под маската на чистосърдечие и добронамереност. [12] Казано другояче, лицемер е човек, който използва хората около себе си за своя изгода, който чрез фалшиви прояви на добронамереност проправя пътя си нагоре, като угодници на тези, от които иска да спечели нещо в своя полза. Както става ясно от приведените примери, според френскоезичната представа, лицемерието в съвременното общество се счита едва ли не за нещо нормално и естествено в живота, сякаш е неизбежно и необходимо (срв. *Si tu écoutes derrière le mur, tu entendas ton tort et ton droit* (Ако подслушвате зад стената, ще чуете вашата вина и правота) и др. под.). Немалко хора смятат лицемерието за път към успеха и за удобен и лесен начин за справяне с живота. Лицемерният човек има две различни лица и два вида поведение. Подмазването и ласкателството са основна черта на лицемерния човек, който често и без угризения пренебрегва принципите си, авторитета си. За да се убедим, че става дума за порок, ще посочим факта, че в Новия Завет Христос набляга много на това качество и силно го осъжда. Лексемата *лицемерие* например е употребена на 39 места в Библията [13] (срв. „лицемерец, извади първом гредата от окоето си, и тогава ще видиш, как да извадиш сламката от окоето на брата си“, се казва в евангелието на Лука [14]), тъй като Бог е сметнал за необходимо да предупреди явяващите за опасността и последствията от двуличното и неискрено поведение.

Следващата култураема по семантична плътност е „това, че нищо даром не се дава (-)“ или, с други думи, „това, че за всичко подарено се очаква нещо в замяна (-)“. Тя е утвърдена в две паремии: *On donne un œuf pour recevoir un bœuf* (Човек дава едно яйце, за да получи един вол) и *Ce qu'on achète coûte moins cher que ce qui vous est offert* (Това, което купувате, е по-евтино, от това, което ви предлагат като дар).

Културемите „съмнителната стойност на успеха (-)“ и „твърде високата цена на победата (-)“ се утвърждават в: *Le succès fait paraître honnêtes certains crimes* (Успехът кара да изглеждат честни някои престъпления) и *J'aimerais mieux être célèbre par une chanson que par une victoire* (Предпочитам да бъда известен с една песен, отколкото с победа).

Културемите „поддаването на лошо настроение (-)“ и „силата на отрицателното психическо въздействие (-)“ се утвърждават в: *Le caprice de notre humeur est encore plus bizarre que celui de la fortune* (Прищявката на лошото ни настроение е още по-странна от тази на съдбата) и *On supporte plus facilement un coup d'épée que la vue de l'arme* (Човек по-лесно понася удар със сабя, отколкото гледката на оръжие).

Двойката културемии „увличането в игра на карти (-)“ и „поддаването на хазартни страсти (-)“ се утвърждават в една паремия: *Il n'est pas difficile de jouer, mais de s'arrêter de jouer* (Не е трудно да се играе (на карти), но да се спре да се играе).

Останалите отрицателни културемии са с малка семантична плътност – утвърждават се само в по една паремия (срв. култураема „сравняването на несравними неща (-)“ – в *Ce n'est pas comparaison de soie à miel* (Това не е сравнение на коприна с мед); „придобитото лесно и без труд (-)“ – в *Choses mal*

acquises sont mal épandues (Зле придобитите неща са зле разпръснати); „лошите нрави (-)“ – в *Il est difficile de vivre heureux avec de mauvaises mœurs* (Трудно е да се живее с лоши нрави) и т.н.).

За разлика от отрицателните култури, някои от които, както бе показано, съставляват макар и малки културемни групи, при положителните култури се наблюдава едно изключително разнообразие в съчетание с минимална семантична плътност. Действително, не може да се говори за честотност на определени култури, но може да се направи опит за някакво групиране на паремите по тематичен признак. Така например има няколко паремии, свързани с политическия живот – *Le cœur d'un homme d'Etat doit être dans sa tête* (Сърцето на един политик трябва да е в главата му); *Il faut écouter beaucoup et parler peu pour bien agir au gouvernement d'un Etat* (Трябва да се слуша много и говори малко, за да действа добре държавното управление) и др.). Прави впечатление, че най-големият брой паремии са на морално-етична тематика (срв. *La sincérité est la perle qui se forme dans la coquille du cœur* (Искреността е перлата, която се образува в черупката на сърцето); *Le sage ne veut pas être estimé comme le jade, ni méprisé comme la pierre* (Мъдрият човек не иска да бъде оценен като нефрит или презрян като камък); *L'erreur est humaine, le pardon est divin* (Човешко е да се греша, божествено е да се прощава); *L'homme brave a deux fortunes* (Смелият човек има две съдби); *Quand sur une personne on prétend se régler, c'est par les beaux côtés qu'il lui faut ressembler* (Когато някой твърди, че се ръководи по някого, тогава по добрите си страни трябва да прилича на него); *La véritable amitié ne gèle pas en hiver* (Истинското приятелство не замръзва през зимата) и др.). Останалите паремии засягат най-разнообразни страни от човешкия живот, които не се поддават на тематично групиране (срв. *Bien sent le feu de qui cape brûle* (Най-добре съзнава огъня този, чието наметало гори); *Le matin nant de sa mère la nuit* (Сутринта взема от майка си нощта); *Le remède à l'habitude est l'habitude contraire* (Лек за навика е обратният навик); *Les oiseaux des montagnes chantent durant le jour ; ceux des eaux, la nuit* (Планинските птици пеят през деня, водните – през нощта); *Avec une faucille d'argent, on moissonne des épis d'or* (С един сребърен сърп човек жъне златни класове) и мн. др.).

От лингвокултурологична гледна за правилното тълкуване на някои паремии в исторически контекст интерес представлява и обстоятелството, че в рамките на около четири века Франция е била колониална империя, обединяваща много и различни народности. [15] Отглас от имперското минало на страната е, например, френската паремия с индиански произход *Il faut s'asseoir avant de se coucher* (Трябва да се седне, преди да се легне). С други думи, диахронния подход в лингвокултурното изследване на паремии несъмнено може да спомогне за очертаването на още по-точна картина на френскоезичната култура днес.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Понеже изследваните паремии са извадка от 2012-2013г. можем да си позволим да изкажем мнението, че тя отразява светоусещането на френскоезичните автори на тези медии и на читателите им за този най-съвременен период от развитието на френскоезичната култура. От изложеното по-горе става ясно, че доминантни култури за този период са „лицемерието (-)“, „това, че нищо даром не се дава (-)“, „съмнителната стойност на успеха (-)“, „твърде високата цена на победата (-)“, „поддаването на лошо настроение (-)“, „силата на отрицателното психическо въздействие (-)“ и „увличането в игра на карти (-)“, „поддаването на хазартни страсти (-)“.

Нека отново подчертаем, че макар този малък корпус да не е достатъчен за извеждане на обобщения за френскоезичната култура, той е напълно достатъчен, за да се направят някои предположения и очертаят известни насоки за определени доминантни стойности в началото на третото хилядолетие, които са привлекли

вниманието на медийните автори. Изследването, с други думи, няма изчерпващ характер, а ориентиrowъчен, но то може да послужи за основа за по-нататъшно пространно изследване на голям масив от френски паремии.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Петрова, Р. *Български паремии за присмех и похвала. Лингвокултурно изследване (скала на културемите)* 289 стр. Русе, Издателски център на РУ, 2013, стр. 289, ISBN 978-619-7071-36-8, с. 19.

[2] Петрова, Р., М. Сабриева. Опит за културематичен анализ на френски паремии в пресата (I). – В: *Научни трудове на Русенския университет – 2013, том 52, серия 5.2*. М. Корнажева, ред. Русе: Издателски център при Русенски университет „Ангел Кънчев“, 2013г., ISSN 1311-3321, с. 127-131. – <http://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp13/5.2/5.2-17.pdf>

[3] За културематичния анализ вж.: Петрова, Р. *Лингвокултурологично съпоставително изследване на английски и български пословици*. Дисертация. София, БАН – Институт за български език, 2006; също и в: *Лингвокултурология (Linguistic Culturology)* - <http://lingvocult.ru.acad.bg>. Вж. още и студията Мъдростта през погледа на съвременни англоезични изследователи (опит за културематичен анализ). – В: *Научни трудове на Русенски университет. Том 46, серия 5, Европеистика*. Русе, 2007, с. 133-144 и в *Лингвокултурология (Linguistic Culturology)* - <http://lingvocult.ru.acad.bg> и др. работи на авторката.

[4] Петрова, Р. За пословиците и културата (студия) – В: *Hue и другите. We and the Others*. Библиотека Европеистика. European Studies Series. Русенски университет, Русе, 2004 г., ISBN 954-9906-66-3, с. 7-79, с. 58-59.

[5] Трендафилова, П. *Лингвокултурологично изследване на български и руски пословици и поговорки*. Русе, Издателски център на РУ, 2014г., ISBN 978-954-759-306-0, с. 11.

[6] За приложението на културемата към паремии вж. напр. Петрова, Р., *За праведника и нечестивеца в Книгата на притчите в Авторизираната версия на Библията (лингвокултурно изследване)*. – В: *Научни трудове на Русенски университет, Русе. Том 49, серия 5.2*, 2010г., с. 7-14, ISBN 1311-3321.

[7] Петрова, Р. *Български паремии за присмех и похвала*, с. 39.

[8] Пак там. с. 35. За термина културна разработеност вж.: Wierzbicka, Anna. *Understanding Cultures through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. New York & Oxford: Oxford University Press, 1997, pp. 10-15.

[9] Пак там. с. 59-63.

[10] Пак там. с. 108.

[11] Пак там. с. 136.

[12] http://www.eurodict.com/bulgarian_properties.html

[13] http://duhovnilachi.blogspot.com/2014/10/blog-post_7.html

[14] <http://www.pravoslavieto.com/bible/nz/luk.htm>

[15] http://bg.wikipedia.org/Френска_колониялна_империя

За контакти:

Доц. д-р Румяна Петрова, катедра “Европеистика и международни отношения”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 811, e-mail: roumyana.petrova@yahoo.com

Мерял Сабриева, докторант към катедра “Европеистика и международни отношения”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, e-mail: msabrieva@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.